

Yard. Doç. Dr. Binnur Erişkon Cangil
İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi
Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

Almanca Öğretmenlerinin Yetiştirim Sürecinde Türkçe Derslerinin Önemi ve İşlevi

ABSTRACT

The Importance and Function of Turkish Classes in German Language Teachers Training Process

The foreign language teachers training process functions and is carried on dealing with certain goals and principles. In this respect, there have been various studies discussing the currently developed programmes which are aiming to reconstruct the Education Faculties. Foreign language teachers training departments in general and especially German language teachers training departments focus on the field studies about the subject matter and class contents. However, the discussions haven't been brought to an end yet; and the departments still lack classes for improving Turkish language that is included in their programmes. As a matter of fact, this study directs itself to the Turkish classes at different levels of the education programme; the ideas and suggestions about the significance and the reconstruction of the Turkish classes will be discussed.

80'li yıllardan itibaren dünyanın bir çok ülkesinde eğitim alanında yenileşme ve reform çalışmalarına tanık olunmaktadır. "Bu girişimlerden bazıları ülkelerin kendine özgü iç koşullarından kaynaklanırken, pek çoğunun da bilgi toplumu, küreselleşme, ortak pazarlar gibi yeni oluşumların yanı sıra eğitim alanında yeni kuram, kavram ve uygulamalardan güç aldığını görmek mümkündür" (T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, 1998b: 1). Bu doğrultuda ülkemizde de 1997 yılında gerçekleştirilen Eğitim Reformu ile eğitimde köklü değişiklikler yapılmıştır. Değişikliklerden bir tanesi öğretmen yetiştiriminin yeniden düzenlenmesidir. Bu çerçevede öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır. Yeniden yapılanma kapsamında,

öğretmenlik mesleği kendine özgü ilke, yöntem ve uygulamaları olan profesyonel bir meslek alanı olarak belirlenmiştir. Bu ilkeyi harekete geçirebilecek ve öğretmen yetiştirimi ile ilgili daha önceki yıllarda yaşanmış olan sorunlara etkili çözümler üretebilecek bir yapılaşma yeni düzenlemenin temel amacını oluşturmuştur. Başka bir anlatımla eğitim fakültelerinde her okul düzeyine uygun öğretmen yetiştiren yeni bölüm ve programlar açılmıştır. Mevcut bölümlerin ise, ders programları değiştirilerek bağlayıcı çerçeve ders programları oluşturulmuştur.

Günümüze değin, oluşturulan yeni çerçeve programları tartışan çeşitli çalışmalar yapılmış ve programların uygulanmaya konulmasındaki yollar üzerine değişik öneriler geliştirilmiştir. Yeni yapılanmayla uygulanmaya başlayan programlar yabancı dil öğretmenlerinin yetiştiriminde de pek çok değişikliği öngörmüştür.

Yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirim süreci belirli amaçlara ve ilkelere göre işlenmesi ve sürdürülmesi gereken bir süreçtir. Dolayısıyla programda yer alan her ders ile ilgili, yabancı dil öğretmeni yetiştirimi üst amacı doğrultusunda, ayrıntılı çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir (bkz. Çakır, 2001; Tapan, Polat, Schmidt, 2000; II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu 2000). Ancak bugüne değin sürdürülen tartışmalarda programda yer alan Türkçenin geliştirilmesine yönelik dersler üzerinde yeterince durulmamıştır. Bu çalışmada, ülkemizde eğitimin çeşitli aşamalarındaki Türkçe dersleri üzerinde durulacak ve Almanca öğretmenlerinin yetiştirilmesi bağlamında Türkçe derslerinin önemi ve yeniden yapılandırılması ile ilgili öneriler tartışmaya açılacaktır.

İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde Türkçe Eğitimi

Kültürümüzün taşıyıcısı anadilimiz Türkçedir. Aksan'a göre "anadili başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinç altına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir" (Aksan, 1998: 230). "Kültürel ortam, çevre, insanın yaratı kaynakları bu dille zenginleşir, bu dille biçimlenir" (Binyazar, 1998: 331). İnsanın kişiliğini oluşturan en önemli etkenlerden biridir anadili, hem duygusal hem de düşünsel ufkunun oluşup gelişmesinde etkilidir.

İnsan toplumsal ve bireysel varlığının bilincine konuşulanları anlamlandırarak varır. Böylelikle yaşadığı toplum içinde kendisine bir yer edinir. Şimdiyle, geçmiş ve gelecekle olan ilişkilerini dildeki anlamları çözerek

düzenler. Diller zaman içerisinde her yönüyle gelişir, ileriye yönelik olarak ilerler zenginleşir. Toplumlar ilerledikçe bu dillerine de yansır. Ancak “Bir dilin durağanlaşması bir ulusun çeşitli yeniliklerin gerisinde bulunduğu en büyük göstergesidir” (Ozil, 1991: 101). Böyle bir durumda toplumların birçok alanda ileriye değil, geriye doğru gitme tehlikesi belirir.

Gün geçtikçe değişen ve gelişen dünyamız “nesnel düşünebilen ve değerlendirebilen, doğru anlayan ve doğru anlatan yaratıcı insanların yetiştirimini gerekli kılmaktadır” (Polat, 1991: 16). Bilim, düşünce uygarlık ve kültür alanlarında ileri bir düzeye ulaşabilmek için toplumun/toplumların kendi ana dillerini geliştirmeleri ön koşuldur. İşte bu yüzden Türkçenin öğretimi ve kullanımı yabancı dil eğitiminden önce, eğitimin her aşamasında üzerinde titizlikle durulması gereken eğitim konularının başında gelir. Çünkü etkili ve verimli bir anadili eğitimi nitelikli insan yetiştirme yolunda atılan temel adımları oluşturur.

Türk eğitim sistemi içinde Türkçe eğitimi ilköğretimde başlamaktadır. İlköğretim okullarında öğrencilerin haftalık ders yükü her sınıf için haftada 30 ders saatidir. Bir ilköğretim okulunun haftalık ders çizelgesi incelendiğinde, ilköğretimin ilk üç sınıfında Türkçe dersinin 12, dördüncü ve beşinci sınıflarında 6, son üç senede ise haftada 5 saat olduğu saptanır. Türkçe dersleri bu 30 ders saati içindeki yüzdeleri aşağıdaki gibidir (bkz. Demirci, 2001: 23):

- 1., 2., 3. sınıflar: 12 saat % 40
- 4., 5. sınıflar: 6 saat % 20
- 6., 7., 8. sınıflar: 5 saat % 16,6

Orta öğretim kurumlarına geldiğimizde çeşitli okul tipleriyle karşılaşırız. “Ortaöğretimin 15 tür okul ve 355 farklı programda yapıldığı ülkemizdeki liselerde Türk Dili ve Edebiyatı temel derstir. Ancak okul türüne göre farklı izlenceler uygulanır” (Demirci, 2001: 27). Meslek liseleri dışında Anadolu liseleri ve diğer liselerde dokuzuncu, onuncu ve on birinci sınıflarda Türk Dili ve Edebiyatı dersi haftada 4 saat olarak izlencelerde yer alır. Dokuzuncu sınıfta dört saatlik dersin 1 saati edebiyata, 2 saati Türk diline, 1 saati de kompozisyona ayrılırken, onuncu ve onbirinci sınıflarda 2 saat edebiyat, 1 saat Türk dili ve 1 saat de kompozisyon dersi olarak gerçekleşir. Bu da hem ilköğretim hem de orta öğretim düzeyinde Türkçe derslerine azımsanmayacak bir yer ayrıldığını göstermektedir.

Yüksek öğretim kurumlarında ise Türk Dili dersi 4.11.1981 tarihinde kabul edilen 2547 Yüksek Öğretim Kanunu'nun 5/i maddesi gereğince,

okutulması zorunlu dersler arasındadır. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, yabancı dil dersleri gibi okutulması zorunlu olan Türk Dili dersleri de yüksek öğretim kurumlarında en az iki yarıyıl olarak programlanır ve uygulanır.

Yukarıda sözü edilen yüzdelere ve ders saatlerine baktığımızda ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında Türkçe derslerinin genel program içinde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Bu dersleri yüksek öğretim kurumlarında da zorunlu dersler olarak sürdürülmesi Türk dili derslerine verilen önemin bir göstergesi olarak algılanabilir.

Türkçe Eğitiminde Amaçlar

Ülkemizde Türkçe eğitim izlenceleri için saptanmış olan amaçları incelediğimizde, bu amaçların ilköğretim, orta öğretim ya da yüksek öğretim kurumları için temelde birbirinden farklılaşmadığını gözlemleyebiliriz. Özdemir, anadili eğitiminin amaçlarını şöyle özetliyor:

“- Okuduğunu eksiksizce yazarın iletisini yitime uğratmadan anlayabilme.

- Düşüncelerini, duygu, izlenim ve tasarımlarını belirli bir amaç doğrultusunda yazılaştırabilme.

- Değişik konularda yapılan konuşmaları dinleyip ileti ve bilgi yitimine yol açmadan, eksiksizce, doğru bir biçimde algılayabilme.

- Düşünce, duygu, tasarım ve izlenimlerini güzel, doğru, etkili bir biçimde söze dönüştürebilme” (Özdemir, 1998: 248-249).

Görüldüğü gibi, eğitimin tüm aşamaları için belirlenen Türkçe eğitimi ile ilgili bu amaçlar **anlama** ve **anlatma** yetisini geliştirmeye yönelik amaçlardır. Burada **anlama yetisinin** geliştirilmesi için ise **okuma** ve **dinleme**, **anlatma yetisinin** geliştirilmesi için ise **konuşma** ve **yazma** amaçlanmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse, günümüzde Türkçe eğitimi bildirimsel ilkeler doğrultusunda konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olarak planlanmıştır. Türkçe eğitimi ayrıca sözcük çalışmaları, dilbilgisi ve yazım çalışmalarıyla da desteklenmektedir.

Kuşkusuz bir dilin öğretim sürecinde yalnızca ders izlencelerinde yer alan ders sayılarından ya da o ders için belirlenmiş olan amaçlardan yola çıkarak bir yere varmak olanaksızdır. Bu sürecin içinde öğretmen, ders kitapları ve ülkenin eğitim politikaları da yer alır. Ülkemizde Türkçe eğitimi bugün ne yazık ki istenilen düzeyde değildir. Yukarıda da görüldüğü gibi, ilköğretimden

başlayarak yüksek öğretimde devam eden anadili derslerine karşın Türkçenin yetersiz ve yanlış kullanıldığı sıkça şikayet edilen konular arasındadır (bkz. Adalı, 1991; Kocaman, 1998; Demirci, 2001). Kocaman'ın da vurguladığı gibi, "Konuşmalarda kullanılan yarım yamalak, bozuk tümceler, yanlış tonlama ve vurgulamalar, özne yüklem uyumu ya da durum ekleri kullanımında görülen yanlışlar, 'de' bağlacının durum takısıyla karıştırılması (...) ve daha başka kullanım düzlemine ilişkin yanlışlar, günlük gözlemlerimiz arasındadır" (Kocaman, 1998: 314). Tüm bu sorunlar aslında bize Türkçenin nasıl öğretilmesi gerektiği üzerinde durulması gereğini de işaret eder. Nitekim son yıllarda Türkçe öğretiminde üzerinde en çok tartışılan konulardan bir tanesi de öğretimde kullanılacak olan yöntemlerdir. "İşte Türkçenin öğretimin değişik aşamalarında -ilköğretimden üniversiteye kadar- birbirini bütünleyen biçimde hangi yöntemlerle daha başarılı öğretilbileceği yanıt bekleyen bir soru, öte yandan araştırılıp, uygulamalarla sınanıp çözülmesi gereken bir sorundur" (Sever, 2000: 28). Diğer taraftan da günümüz Türkçesini araştıran geniş kapsamlı bilimsel çalışmalar zaman geçirilmeden yapılmaya başlanmalıdır. Özellikle Eğitim Fakültelerinin Türkçe öğretmeni yetiştiren bölümleri Türkçeyi çağdaş dilbilim ve dilbilgisi kuramlarıyla betimleyen çalışmaları ve Türkçeyi daha etkili öğretecek yöntemleri öğrencilerine aktarmalıdır. "Öğretimdeki verimsizlik nedenlerinin bilimsel süreçlerde incelenmesi, çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesi, Türkçe öğretiminde istenilen başarıya ulaşılabilmenin temel koşulu olarak görülmelidir" (Sever, 2000: Önsöz).

Bu aşamada, daha önce de belirtildiği gibi, çok yönlü olan eğitim süreci içinde öğretmen yetiştiriminde Türkçe öğretimi üzerinde durmak istiyorum ve bu bağlamda Eğitim Fakülteleri programları içinde Almanca öğretmeni yetiştirimi özelinde Türkçe derslerinin önemine bakmak gerektiğini düşünüyorum.

Öğretmen Yetiştiriminde Türkçe Dersleri

Eğitim Fakültelerinin yeni programları incelendiğinde Türkçe derslerinin tüm bölümlerde zorunlu ve kredili olarak yer aldığı görülmektedir. Bu dersler **Türkçe I: Yazılı Anlatım** ve **Türkçe II: Sözlü Anlatım** dersleridir. Çerçeve programlarda adı geçen derslerin tanımları ayrıntılı bir biçimde yer almaktadır. "Türkçe I: Yazılı Anlatım ve Türkçe II: Sözlü Anlatım dersleri ile tüm programlardaki öğretmen adaylarının kendi dillerinde etkili bir iletişim becerisine sahip olmaları amaçlanmıştır" (T.C. Yüksek Öğretim Kurumu

Başkanlığı, 1998a: 7). Bu derslerle amaçlanan her öğretmene etkili iletişim becerisinin kazandırılmasıdır. Yüksek Öğretim Kurulu'nca da vurgulandığı gibi, "Dili kullanma becerisinin aynı zamanda etkili düşünme ve öğrenmeyi önemli ölçüde belirlediği dikkate alınır, öğretmenlikte anadilin düzgün, doğru, akıcı ve etkili kullanımının ne derece önemli olduğu ortaya çıkar (...) Dili kullanma becerisinin önemi, sadece yukarıda sözü edilen derslerde değil, öğretmen yetiştirme programlarında yer alan diğer derslerde de vurgulanmalıdır" (T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, 1998a: 7). Bu saptamalar doğrultusunda ülkemizde artık öğretmen eğitiminde Türkçe öğretiminin diğer yıllardaki uygulamalardan farklı olarak ders programlarının içinde bütüne yayılan bir yeri olduğu söylenebilir, ki bu önemli bir gelişmedir.

Almanca Öğretmenlerinin Yetiştiriminde Türkçe Dersleri

Eğitim Fakültelerinin yabancı diller eğitimi bölümleri için öngörülen çerçeve programında Türkçe dersleri tüm program içerisinde 10 kredi ile % 7'lik bir oranda yer almaktadır (bkz. Erişkon Cangil, 2000: 66-67). Bu dersler ilk iki yarıyıldaki Eğitim Fakültelerinin tüm programlarında ortak olan **Türkçe I: Yazılı Anlatım** ve **Türkçe II: Sözlü Anlatım** dersleridir. Dersler ikinci yılın ilk yarıyılında **Türkçe Ses ve Biçim Bilgisi** ve **Türkçe Tümce Bilgisi ve Anlambilim** olarak sürdürülür.

Sözü edilen dersler, Türkçenin kullanımını tutarlı ve bilinçli kılacak bilgilerin kazandırılacağı dersler olarak görülmelidir. Dolayısıyla amaç, yukarıda değinildiği gibi, Türkçenin yazılı ve sözlü düzlemlerde etkin bir biçimde kullanılması olarak görüldüğünde, bu derslerin yeri ve önemi tartışılmaz. Öğretmen yetiştiren programlarda Türkçenin eğitime ayrılan dersleri Türkçe anlama ve anlatma yetisini geliştirme amacı açısından değerlendirdiğimizde, şunları söylemek zorundayız: Anlama yetisi duyduğunu anlama ve okuduğunu anlama olarak kendi içinde iki katman içerir. Bu anlatma yetisi için de -yazılı anlatım, sözlü anlatım- geçerlidir. Programa baktığımızda, **Türkçe I: Yazılı Anlatım** ve **Türkçe II: Sözlü Anlatım** biçiminde başlıklandırılmış iki ders ile karşılaşırız. **Türkçe I: Yazılı Anlatım** dersinin amacı şöyle belirleniyor: "Dilin tanımı ve önemi; dil kültür ilişkisi; yazı dili ve özellikleri, yazılı anlatımda dış yapı ve kurallar, imla kuralları ve noktalama işaretleri; yazıda plan, tema, bakış açısı, yardımcı fikirler, paragraf yazımı; kompozisyon kavramı, kompozisyon yazma kuralları ve planları; seçilmiş yazılarda kompozisyon çatısı, tema, paragraf incelemesi, kompozisyon düzeltme çalışmaları, genel anlatım bozuklukları, düşünme ve düşündüğünü

ifade edebilme; çeşitli yazı türleri, (anı, fıkra, hikâye, eleştiri, roman, vb.), formal yazılar (özgeçmiş, dilekçe, rapor, ilan, bibliyografya, tebliğ, resmi yazılar, bilimsel yazılar, makale, vb.), makalelerin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri üzerine çalışma, makale yazma çalışması, not alma ve özetleme yöntem ve teknikleri” (T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, 1998a: 65). Buradan yola çıkarak bir dönemlik **Yazılı Anlatım** dersinde dilin çeşitli özelliklerinin tanıtımından sonra bir duygu düşünce ya da bilgiyi yazılı biçimde aktarabilme becerisinin geliştirilmesinin amaçlandığını söyleyebiliriz.

Türkçe II: Sözlü Anlatım dersinde ise çerçeve programda tanımlanan ders içeriklerine göre şu konular üzerinde durulması amaçlanmaktadır: “Konuşma becerilerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, Türkçenin doğru telaffuzunda önemli olan hususlar, diksiyon ve önemi, doğru imla, doğru vurgu, doğru tonlama, metin ağırlıklı uygulamalar, konuşma bozuklukları ve giderilmesi; diyalog, güzel konuşmaya yardımcı teknikler, önemli günler için konuşma hazırlama, konuşma içeriğinin düzenlenmesi, konuşmanın vücutla ilgili unsurları, konuşmayı etkileyen faktörler, şiir okuma teknikleri, münazara, açık oturum, panel, forum, sempozyum, konferans üzerine çalışmalar. Anlama Teknikleri: Okuduğunu anlama, çeşitli okuma becerileri ve teknikleri, etkili okumayı engelleyen etkenler, okuma ve not alma, eleştirel okuma, okuduğunu transfer etme, okumanın diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi, okuma hızını ve verimliliğini artırma, dinlediğini anlama, çeşitli dinleme becerileri ve teknikleri, etkili dinlemeyi engelleyen etkenler, dinleme ve not alma, eleştirel dinleme, dinlemenin verimliliğini artırma, dinlemenin diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi” (T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, 1998a: 66). Kısaca özetlersek, **Sözlü Anlatım** dersiyile amaçlanan sözlü anlatım becerisinin geliştirilmesidir, diyebiliriz.

Bu durumda şöyle bir sonucu tartışmaya açabiliriz: Türkçe eğitimi ile ilgili amaçlarda vurgulandığı gibi, **Türkçe I: Yazılı Anlatım** ve **Türkçe II: Sözlü Anlatım** derslerinde, yazılı ve sözlü anlama ve anlatma yetisinin geliştirilmesi üzerinde durulmakta, ancak ağırlık özellikle yazılı ve sözlü anlatma yetisinin üzerinde yoğunlaşmakta, başlı başına bir konu olan okuma-anlama etkinliği ise görece dar bir alanda sıkıştırılmış gibi gözükmektedir. Bir dönem içinde sözlü anlatım bağlamında öngörülen çalışmaların yanı sıra okuduğunu anlama, çeşitli okuma becerileri ve teknikleri etkili okumayı engelleyen etkenler, eleştirel okuma, okuduğunu transfer etme, okumanın diğer öğrenme biçimleriyle ilişkisi gibi etkinlikler gerektiği gibi işlenebilir mi? Kuşkusuz bu üzerinde durulması gereken bir konudur.

Konuya Almanca öğretmenleri açısından yaklaştığımızda burada Türkçe eğitimi bağlamında adı geçen derslerin Almanca öğretmeni yetiştiren programların genel yapısı içerisinde yer alan diğer derslerle nasıl ilişkilendirilebileceği de üzerinde durulması gereken bir noktadır. Okuma Becerileri, Yazma Becerileri ya da Konuşma Becerileri gibi derslerde işlenen konu ve tekniklerin de **Türkçe I: Yazılı Anlatım** ve **Türkçe II: Sözlü Anlatım** derslerinde de karşılığını bulabilmesi gerekir. Başka bir anlatımla, bu dersler yardımıyla Alman Dili Eğitimi Anabilim Dallarında okuyan öğrencilerin hem Türkçe hem de Almanca konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi olanaklıdır. Bu ise adı geçen derslerin birbirleri ile eşgüdüm içinde, dillerin kendi özgün koşulları göz önünde bulundurularak yapılandırılması anlamına gelmektedir. Böyle bir çalışma biçiminin öğrencilerin her iki dile de daha bilinçli yaklaşmasını sağlayacağı gibi bu derslerden alınacak verimi de arttıracığı söylenebilir.

Almanca öğretmeni yetiştiren programların ikinci sınıfları için öngörülen **Türkçe Ses ve Biçim Bilgisi** ile **Türkçe Tümce Bilgisi ve Anlambilim** dersleri programda aşağıdaki içeriklerle yer alır: “Türkçe Ses ve Biçim Bilgisi: Türkçede ses ve biçim birimlerinin dilbilimsel yaklaşımlarla çözümlenmesi ve öğretimi; çağdaş dilbilimsel yaklaşımların Türkçenin ses ve biçim birimlerinin betimlenmesine uygulanması; yabancı dil öğretimi için karşılaştırmaların yapılması (...) Türkçe Tümce Bilgisi ve Anlambilim: Türkçe tümce yapılarının dilbilimsel yöntemlerle çözümlenmesi ve betimlenmesi; dilbilimsel yaklaşımlarla Türkçenin tümce yapısının öğretimi için materyal düzenleme; çağdaş anlambilim yaklaşımlarının Türkçenin çözümlenmesine uygulanması; anlambilimin Türkçenin öğretilmesine katkısı” (T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, 1998a: 67-68).

Programın ikinci yılında, ders içeriklerinden de anlaşılacağı gibi, karşımıza içerik bakımından çok kapsamlı iki Türkçe dersi çıkmaktadır. Bunlardan birincisi olan **Türkçe Ses ve Biçim Bilgisi** dersinde üzerinde özellikle durmak istediğim bir nokta, Türkçenin ses ve biçimbirimlerinin öğretilmesinin yanı sıra buradan yola çıkarak yabancı dil öğretimi için karşılaştırmaların yapılmasının vurgulanmasıdır. Bu durumda karşılaştırma ilkesinin uygulamaya geçirilmesi kanımca bu dersleri verimli kılabilecek en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Aynı şekilde **Türkçe Tümce Bilgisi ve Anlambilim** dersinde gerçekleştirilecek olan anlambilim ve Türkçe tümce yapılarının betimlenmesi ve çözümlenmesi çalışmalarının, çerçeve programda belirtilmemiş olmasına karşın, karşılaştırmalı olarak yapılması öğrencilerin her

iki dilin de dilbilgisel ve anlambilimsel ulamlarının bilincine varmalarını sağlayacaktır. Böylelikle bu iki ders öğrencilerin hem birinci sınıfta verilen Almanca dilbilgisi derslerini hatırlayarak kendi dilleriyle hesaplaşmalarını olanaklı kılacak hem de daha sonraki yıllarda okutulacak olan Türkçe-Almanca Çeviri, Almanca-Türkçe Çeviri gibi derslerin temelini oluşturmaya yardım edecektir. Bir başka yön de öğretmenlik uygulaması aşamasında düşünülebilir. Her iki dilin de dilbilgisel ulamlarına yeterince sahip olan öğretmen adayı öğrencilerin ders sunuşlarında dilbilgisi öğretimine daha bilinçli yaklaşacakları açıktır. Bu açıardan bakıldığında, bu derslerin Almanca öğretmeni yetiştirmede getireceği yararlar yadsınamaz kuşkusuz. Ancak bu kadar kısa bir sürede tüm amaçlananların yapılması çok iyi düşünülmüş ve planlanmış derslerle olabilir.

Sonuç

Türk eğitim sistemi içinde ilköğretimden başlayarak yüksek öğretimin sonuna değin Türkçe eğitime ayrılan süre yukarıda da vurgulandığı gibi, diğer derslere oranla oldukça fazla yer tutmaktadır. Ancak bu oran Türkçenin anadili olarak öğretiminde başarıyı beraberinde getirmemektedir. Türkçenin öğretilmesi için belirlenen, bilimsel ve çağdaş olarak nitelendirilebilecek ilke ve amaçların uygulamada istenilen başarıyı getirmediği sıklıkla dile getirilen bir gerçektir. Anadili bireyin dünyayı ve yaşamı algılama, betimleme ve aktarma aracıdır. Dolayısıyla güdük bir anadili eğitimi algılama, betimleme ve aktarma süreçlerinde de güdük kalacaktır. Anadili eğitimini yalnızca eğitimin çeşitli aşamalarıyla sınırlamak olası değildir kuşkusuz. Ancak, eğitim kurumlarında edinilecek sağlam bir dil bilinci bireylerin yaşamlarında dillerini doğru bir biçimde kullanma yetilerini geliştirecektir. Bu da yazılı ve sözlü bildirişime ilişkin sorunların çözümünde etkili olacaktır.

Almanca öğretimi kapsamında günümüzde üstünde önemle durulan yeni yönelişler öğrencinin, öğrenmenin odak noktası olduğu çalışmalardır. Bu yaklaşıma temel olan çalışmalarda öğrencinin bildik kültür yapıları, ilgileri, önbilgi ve deneyimleri her türlü düzenlemenin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Öyleyse buna dayanarak şunu söylememiz olanaklıdır: Türkçe eğitimi bağlamında yazılı ve sözlü aktarım alanları ile ilgili yapılan her çalışma Almanca öğretmeni olacak adayların dil kullanımına ilişkin önbilgi ve deneyimlerini zenginleştirecektir. Bilgi ve deneyimlerinin birikmesi Almanca sözlü ve yazılı, anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesinde yararlanılacak bir kaynağa dönüşebilecektir. Kısacası Almanca öğretmenlerinin Almanca

anlama ve anlatma yetilerinin gelişmesi bir yönüyle de Türkçe anlama ve anlatma yetilerinin gelişmesine bağlıdır. İşte karşılıklı etkileşim içerebilecek bu bağ, Almanca öğretmeni yetiştiren programlarda Türkçe eğitimi ile ilgili derslerin alan dışında olarak görülmemesi, tersine Almanca öğretmeni yetiştiren programları tamamlayan dersler olarak algılanmaları gerektiğini de açıklayan bir nedendir.

Bu nokta bu derslerin kimler tarafından, nasıl verileceğini de tartışmaya götürecek bir noktadır. Bu güne kadarki uygulamalarda adı geçen derslerin değişik kurumlarda değişik kaynaklı kişiler tarafından verildiği bilinen bir gerçektir. Oysa bu derslerin burada vurgulanmaya çalışılan önemi bir rastgeleliği değil de bilinçli bir planlama ve uygulamayı gerektirdiğini işaret etmektedir. Bu görüşten yola çıkarak kanımca yapılması gereken şudur: 4 ayrı ders biçiminde yürütülen yabancı dil öğretmeni yetiştiren programlardaki Türkçe eğitimi amaçlı dersler, programı bütüncül bir bakış açısıyla ele alan bir biçimde işlenmeli ve eksik kalan yönlerinin tartışılarak giderilmesine yönelik önlemler geliştirilmelidir. Bu çalışmanın amacı da Almanca öğretmeni yetiştiren programların başarı ile uygulanması tartışmalarında Türkçe eğitimi bağlamında bütüncül bir bakış açısıyla bir tartışma ortamı oluşmasına katkıda bulunabilmektir.

KAYNAKÇA

Adalı, Oya: "Anadili Eğitimi", *Yazma Uğraşı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 3*, İstanbul, Cem Yayınevi 1991, s. 31-41.

Aksan, Doğan: "Anadili", *Ana Dilinde Çocuk Olmak - Yabancı Dilde Eğitim*, Ayşe Kilimci (haz.), İstanbul, Papirüs Yayınevi 1998, s. 225-240.

Binyazar, Adnan: "Anadili Öğretiminde Yazısal Alanlara Açılım", *Ana Dilinde Çocuk Olmak - Yabancı Dilde Eğitim*, Ayşe Kilimci (haz.), İstanbul, Papirüs Yayınevi 1998, s. 327-333.

Çakır, Mustafa (yay. haz.): *Fremdsprachenunterricht und die Stellung des Deutschen in der Türkei - Yabancı Dil Dersi ve Almanca'nın Türkiye'deki Konumu*, Aachen, Shaker Verlag 2001.

Erişkon Cangil, Binnur: "Deutschlehrausbildung in der Türkei- Neustrukturierung und Perspektiven", Tapan, N./Polat, T./Schmidt, W. (Hrsg): *Berufsbezogene Deutschlehrausbildung - Dokumente zum Workshop am 26./27. Mai 2000 in Istanbul*, Publikationen des Türkischen Deutschlehrerverbandes Nr. 2, 2000, s. 63-70.

Demirci, Mübeccel: "Türkçe Eğitiminde Yabancı Dilin İşlevi", yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü - Yabancı Dil Olarak Türkçe Anabilim Dalı, İstanbul 2001.

Kocaman, Ahmet: "Anadili Öğretimi, Yabancı Dille Öğretim ve Ötesi", *Ana Dilinde Çocuk Olmak - Yabancı Dilde Eğitim*, Ayşe Kilimci (haz.), İstanbul, Papirüs Yayınevi 1998, s. 313-317.

Ozil, Şeyda: "Dil ve Kültür", *Çağdaş Kültürümüz - Olgular - Sorunlar, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 2*, İstanbul, Cem Yayınevi 1991, s. 95-115.

Özdemir, Emin: "Anadili Öğretimi", *Ana Dilinde Çocuk Olmak - Yabancı Dilde Eğitim*, Ayşe Kilimci (haz.), İstanbul, Papirüs Yayınevi 1998, s. 241-253.

Polat, Tülin: "Ortaokullarda Türkçe: Türkçe Dersleri I", *Türkiye'nin Ders Kitapları - Orta Öğretim Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım*, Şeyda Ozil, Nilüfer Tapan (haz.), Çağdaş Yaşamı Destekleme Yayınları 5, İstanbul, Cem Yayınevi 1991, s. 15-33.

Sever, Sedat: *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara, Anı Yayıncılık 2000.

Tapan, N./Polat, T./Schmidt, W. (yay. haz.): *Berufsbezogene Deutschlehrausbildung- Dokumente zum Workshop am 26./27. Mai 2000 in İstanbul*, Publikationen des Türkischen Deutschlehrerverbandes Nr.2, 2000.

T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı: *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara, 1998a.

T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı: *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi*, Ankara, 1998b.

II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu: Bildiriler, 10-12 Mayıs 2000, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.